

Sodim, da so bile ure, ki sem jih izpolnila z opisano delovno metodo, plodno izkoriščene in so uspele v obojestransko, učiteljevo in učenčevo zadovoljstvo. Do uspeha so privedli zlasti posebni psihološki pogoji, ob katerih se je razgibala učenčeva dejavnost.

Prvi vzpodbudni psihološki činitelj je že spremenjena razporeditev učencev ob delovnem procesu. Dejstvo, da jim je bilo dano razbiti vsakdanji sedežni red in razgibati togo zaporedje šolskih klopi, je že samo po sebi dovolj poživljajoče. Pridruži se mu še občutek, da dijak ni prisiljen k molčanju in poslušanju, temveč da se naravnost mora izpovedovati in se pogovoriti o svojih vtisih, a ne z učiteljem, temveč s tovarišem, s tistim, ki mu sicer šolski red prepoveduje, da bi z njim med poukom izmenjal besedo. Nič ni čudnega, če se spričo teh okoliščin razvije živahna dejavnost, ob kateri čutiš, da je dijaka povsem zajela in da ta čas res živi za stvar, ki mu jo posredujemo.

Razživljena delovna vnema in sproščenost dijakovih duhovnih sil sta gotovo pedagoški vrednoti, ki upravičujeta metodo skupinskega pouka in potrjujeta njeno uporabnost in kvaliteto. Vendar to še ni najvišji smoter prikazanega delovnega postopka. Njegovo največjo pomembnost vidim v tem, da omogoča aktivnejši pristop k literarni umetnini.

Ko sem pred časom v ožjem strokovnem krogu poročala o svojem delu po skupinski metodi, sem naletela na odpor in zavračanje. Očitki, ki so bili izrečeni, se mi ne zde utemeljeni in jih bom skušala zavrniti tudi na tem mestu.

Med drugim je bilo rečeno, da ob tej metodi učenec ne pridobiva novega znanja, temveč le uporablja staro. Seveda, in to prav načrtno in zavestno! Jasnó je, da učenec ne more sam od sebe odkrivati in pridobivati novih spoznanj. Ta mu vsekakor mora ob tej ali oni priliki posredovati učitelj. Važno pa je, da učencu pogosto in variirano dajemo priliko, da poprej pridobljeno znanje prenaša na nove primere, to pa na čim aktivnejši in samostojnejši način. Ob tej priliki ponavljam, kar sem rekla že na začetku: da namreč skupinski pouk ni občeveljavna metoda, vsekakor pa zelo učinkovito sredstvo za poživljanje učnega postopka in za gojitev samostojnejše učenčeve dejavnosti.

Nekateri presojevalci menijo tudi, da je ob prikazanem načinu delo preveč enostransko, da se učenčeva pozornost osredotoča preveč na en sam problem in ne zajema literarnega dela v celoti. K temu ugovoru pripominjam, da mora učitelj, ki vodi skupinski pouk, paziti na to, da ob različnih primerih nalaga delovnim enotam različne probleme: skupine, ki so ob prvem tekstu reševale vprašanje zgradbe, naj se ob drugi priliki posvete jezikovnemu problemu itd. Nadalje poučarjem, da je k obravnavi posameznih problemov pritegnjen ves razred: poročevalcem iz posameznih enot se kot sobesedniki radi oglašajo tudi dijaki, ki so reševali druga vprašanja, kar priča o tem, da se kljub svojemu delu na določenem področju zanimajo tudi za ostala vprašanja in so si mimogrede tudi o njih ustvarili sodbo. Končno pa občasno poglobljanje v posamezne probleme delu ni v škodo: globlje poznavanje enega področja gotovo odtehta širši pogled po površju celotne snovi.

Nedvomno zahteva tak način od učitelja mnogo gibčnosti in iznajdljivosti; enolično in šablonsko nakazovanje problemov ga zanesljivo ugonobi. Vrednost pa mu dajejo predvsem te postavke: razgibanost in sproščenost učenčevih duhovnih sil; samostojno razglabljanje o nakazanih problemih; globlji pogled v obravnavano snov ter aktivnejši pristop k literarni umetnini.

Zeleti je, da bi se skupinska metoda uveljavila tudi v literarnem pouku, kjer smo jo do sedaj na splošno malo uporabljali. Možnosti za to je dovolj. *Marijana Novak*

LEVSTIKOVO STALIŠČE DO ZAČETKOV KRŠČANSKOSOCIALISTIČNEGA GIBANJA V 80-IH LETIH

Po razočaranju nad meščanskim liberalizmom bi pričakovali, da bo Levstik odkril novo družbeno silo v delavsko-kmečki zvezi, ki bi bila zmožna uresničiti njegov progresivni kulturni in politični program. Tega bi se nadejali toliko bolj upravičeno, ker je spričo svoje demokratske narave odkrito izražal simpatije tako do kmetstva kakor do delavstva, ki se je v 60-ih letih začelo tudi pri nas organizirati. Za ta odločilni korak pa je bil vsestransko nepripravljen. Tako je njegova

demokratska misel obtičala na pol poti — pri simpatijah — in Levstik ni mogel »ustvarjalno vplivati na razvoj delavskega gibanja«, kakor je svoj čas »idejno najdosledneje utiral pot slovenskemu liberalizmu« (Kardelj: Razvoj slovenskega narodnega vprašanja, 250-51).

Levstik iz ideološke krize ni našel izhoda. Elementarni demokratizem pa ga je še nadalje varoval pred morebitnimi vplivi reakcije in mu omogočal, da je še naprej zavzemal suvereno kritično stališče do vseh pojavov v našem kulturnem in političnem življenju. Do takega zaključka nas privede idejna analiza njegove nedokončane rokopisne satire »Ljudski glas« 1882-83, naperjene zoper istoimenski Haderlap-Suhadobnikov časopis, ki je izhajal v Ljubljani od 1. maja 1882 do 24. junija 1885 in bil v prvi vrsti namenjen ljubljanskemu obrtništvu. Satira niti v Levstikovem Zbranam delu III še ni ideološko zadovoljivo osvetljena, čeprav se strinjam z urednikom, ko pravi, da je to eden najtrših tovrstnih problemov v naši literarni zgodovini.

Za presojo, koliko so Levstikovi napadi na vsekakor novo manifestacijo publicistične dejavnosti pri nas upravičeni, je treba najprej idejno analizirati Haderlap-Suhadobnikov »Ljudski glas«.

Program v 1. številki, ki je izšla 1. maja 1882, je v posameznih točkah nov, v splošnem pa prav nič prevrten, narobe, glede določenih vprašanj je noviško konservativen. Kot časopis, ki je v prvi vrsti namenjen obrtnikom in kmetom, si bo »Ljudski glas« prizadeval predvsem za materialno blaginjo. To pa ne s proklamirano silnega prevrata obstoječega družbenega reda na škodo imovitejših stanov, marveč po zakoniti poti s podporo vlade, ki jo namerava tudi sam podpirati, češ da je pravična vsem narodom. V pojasnilu k programu na str. 5 »Ljudski glas« sam zavrača obdolžitve nasprotnikov, da bi bil »socialno-demokratečen organ«, saj je družbena nasprotja mogoče izravnovati v krščanskem duhu, s kakršnim naj bo prežarjena tudi umetnost. Program je ostal neizpremenjen tudi potem, ko je za Filipom Haderlapom z 12. št. 1. okt. 1882 uredništvo prevzel Ferdinand Suhadobnik. Bil pa je pretradicionalen in preozkosrčen, da bi »Ljudski glas« lahko pomenil četudi samo »skromne začetke slovenskega socialističnega časopisja« (LZD III, 387).

Ko sem pretehtal vse pomembnejše prispevke, sem ugotovil, da bo za idejno popolnejšo interpretacijo Levstikove satire treba Slodnjakovo trditev o »Ljudskem glasu« kot skromnih začetkih socialističnega tiska pri nas zavreči in izhajati iz Lončarjeve ugotovitve, da je to »prav za prav prvi krščansko-socialni list na Slovenskem« (Politično življenje Slovencev, 63). Dejstvo, da je bil prvenstveno namenjen ljubljanskemu obrtništvu, se pravi malomeščanstvu, sodbe v ničemer ne spremenijo, pač pa nam pojasni strah pred materialističnimi nauki in komunizmom ter svarilo delavcem, naj se ne dajo »hujskati in slepiti po nekaterih rudečkarjih« (LG 24. januarja 1885).

Levstik je moral odklanjati »Ljudski glas« iz več vzrokov:

1. ker je »Ljudski glas« neprestano poudarjal pomen družbene ekonomske baze in pri tem včasih prehajal že kar v vulgarni materializem;
2. ker se je izogibal strankarskih bojev, oznanjal nekakšno neoslogaštvo in tajil radikalne elemente v slovenskem političnem življenju;
3. ker se je odkrito zavzemal za pomiritev z narodnimi sovražniki — Nemci in nemškutarji;
4. ker je vzlic zavzemanju za strokovno šolstvo podcenjeval pomen višje inteligence;
5. ker je za stilno-jezikovno zanemarjenostjo člankov skrival ali pa dal vsaj slutiti urednikove osebne interese.

V Levstikovem odporu do »Ljudskega glasu« je čutiti še vedno nepozabljeno bolečino, da je moral sam prenehati z izdajo »Pavlihe«. Suhadobnik pa mu kot nezmožen in koristolovski urednik ne pomeni samo njegovega antipoda, ampak tip političnega avanturista, ki po Bleiweisovi smrti sili v javnem življenju v ospredje. Levstik mu ne glede na to, da je nastopil v imenu socialno ogroženih slojev, s svojega nadstrankarskega stališča izpraša vest, kakor jo je izpraševal prvakov in celo mladoslaven somišljenikom. Težko, da bi bil zmožen nad napakami zatisniti oko, najsi bi bilo gibanje še tako napredno in naj bi se borilo s še takšnimi začetnimi težavami.

Levstik se je vzlic zatrdilo v pismu Stritarju 21. decembra 1878, da je »zdaj uže veteran« (NUK, ms 1047, št. 2), nedvomno tudi še po letu 1870 zanimal za probleme slovenskega političnega življenja. Ni pa več maral usmerjati našega družbenega

razvoja, kolikor bi ga seveda sploh še mogel, ker bi ga moral, zvest svojim načelom, usmerjati v napredno, to je delavsko-socialistično smer. Da je to res, nam morebiti dokazuje sama oblika. Zakaj bi sicer na napake v našem porajajočem se krščansko-socialističnem gibanju ne opozoril s konstruktivno kritiko, kakor je to storil deset-letje prej v osnutku za Arkov govor na ustanovnem občnem zboru ljubljanskega delavskega izobraževalnega društva? Zakaj je uporabil ravno obliko satire, ki mu je vse doslej služila za kritiko ne samo nezdravih, ampak največkrat sploh neozdravljivih pojavov v našem narodnem življenju? Kot človek izrednih intelektualnih sposobnosti je zavračal možnost, da bi moglo biti na pol izobraženo vodstvo v našem narodnem gibanju uspešno. Toliko neverjetneje se mu je to zdelo v primeru, ko je šlo za preobrazbo kompliciranega socialnega življenja. Od tod očitek Suhadobniku:

*Od vseh voglov in prelazov
zbral mrgodnih si obrazov,
ki še mnogo manj umejo,
da rojakom dati smejo
zemljtresnih misli ključ,
naj odpro si novo luč!*

(LZD III, 165-116)

Že samo iz zgornjih nekaj verzov vidimo, da se je Levstik nedvomno zavedal pomembnosti socialističnih teženj, ki so se tudi pri nas začele prebijati na dan izpod skrepenega toka meščanskega liberalizma. Suhadobnik se trka na prsi očitno pod vplivom Frana Železnikarja (1843-1903), ki je deloval v 80-ih letih s propagando marksističnih idej v ljubljanskem delavskem izobraževalnem društvu, kjer so prevladovali napredni obrtniki kot prvi predstavniki socialistične misli pri nas:

*mi smo v jutru zlate zore,
iz katere sonce vstaje,
da zasije na vse kraje.*

(LZD III, 168)

Za satiro torej ne drži trditve, da »se nikdar ne dotakne ideje socializma« (LZD III, 393). Res pa je, da napad ne velja njej, ampak v prvi vrsti časnikarskemu samozvanstvu in komolčarstvu v našem javnem življenju, ki ju pooseblja Suhadobnik. To potrjuje očitek Suhadobniku:

*Kdo je tebe zval, da godi,
kaj se v glavi tvoji blodi?*

(LZD III, 166)

Levstik je bil torej upravičeno skeptičen do prednje straže krščanskosocialističnega gibanja pri nas zaradi idejne zmedenosti, zlorabljanja vere v politične namene in dvomljive moralne vrednosti njenih predstavnikov. Bil pa je kljub več kot dveletnemu bivanju na Dunaju, kjer je imel priložnost, seznaniti se s socialistično problematiko nasploh in z marksizmom posebej, idejno premalo pripravljen in povrh še tik pred neozdravljivo boleznijo, ki se mu je stopnjevala v versko blaznost, da bi se odločil za pristop k ljubljanskemu delavskemu gibanju, v katerem je sprva prevladovala napredna socialistična miselnost, a je po celovškem procesu zoper anarhiste in socialiste decembra 1884 spričo izgube najvidnejših voditeljev polagoma zaspalo, vsa socialistična dejavnost pa bila prenesena v industrijsko pomembnejši Trst.

Stane Pevec

NEKAJ OPAZK K SLOVENSKIM KRAJEVNIM IMENOM NA -JANE

S pozornostjo sem prebral prvi del seminarske naloge D. Mertelja v Bezlajevi priredbi in nestrpno pričakoval izid naslednje številke JiS. Že nekaj let raziskujem zgodovino Trsta in njegovega okoliša v srednjem veku. Ob pomanjkanju virov za dobo od naselitve Slovencev do 13. stoletja sem se lotil tudi toponomastike. Zato me je spis izpod peresa strokovnjakov-jezikoslovcev zelo zanimal. Zdaj, ko je izšel v celoti, pa podajam nekaj popravkov in dostavkov iz svojih dognanj.

Dutovlje po mojem ne spadajo povsem med stanovniška imena, ker so, kot kaže najstarejši zapis 1281 *Dietemdorf* (V. Joppi, Documenti goriziani in Archeografo Triestino, Nuova serie XI) le okrnela oblika za **Dutovlje selo*. Poznejši zapisi 1300 *de Dotoglan*, *de Dothoglan* (Tržaški mestni arhiv, Quaternus decimarum & quarte-